

Sosiaali- ja terveysministeri Aino-Kaisa Pekonen

YLEINEN TYÖTTÖMYYSKASSA YTK:n LAUSUNTO ANSIOPÄIVÄRAHOJEN MAKSAMISEN TURVAAMISESTA KORONAEPIDEMIAN AIKANA

Yleinen työttömyyskassa YTK ei nykyainsäädännön puitteissa pysty suoriutumaan tulossa olevasta lomautusten suuresta määrästä. Ihmisten perustuslaillinen oikeus sosiaaliturvaan vaarantuu, jos maksatuksen ongelmaa ei pystytä ratkaisemaan kokonaisvaltaisesti.

Nyt esitetyt lainsäädäntömuutokset eivät ratkaise etuuksien maksamiseen liittyvää ongelmaa. Yksittäiset poikkeussäännökset vaikeuttavat toimeenpanoa ja niiden neuvonta on hankalaa. Sovittelun helpottaminen, työssäoloehdon euroistaminen tai ennakkomaksumenettelyn käyttöönotto eivät ratkaise työttömyysturvan toimeenpanon ongelmaa tilanteessa, jossa työttömyysturvaa hakee kevään aikana satoja tuhansia lomautettuja.

YTK on Suomen suurin työttömyyskassa, jossa on yli 460 000 jäsentä. Jäsenistö edustaa kaikkia toimialoja ja henkilöstöryhmiä. Jäsenistön työttömyysprosentti on tällä hetkellä 8,5 %.

YTK:n jäsenistölleen tekemien kyselyjen perusteella on syytä odottaa, että YTK:lle tulee huhtikuun aikana käsiteltäväksi yli 100 000 hakemusta. Nykyisin järjestelyin tällainen hakemusmäärä saadaan käsiteltyä ensi vuoden alkuun mennessä. Jos kolminkertaistamme käsittelijöiden määrän, olisi käsittelyaika rekrytoinnin ja perehdytyksen jälkeen yli 100 päivää, mikä yhä ylittää lainsäädännössä asetetun rajan päätösten antamiselle (30pv).

Lisäksi on olemassa riski, että YTK:n henkilökuntaa sairastuu, mikä vähentää ennakoimattomasti hakemusten käsittelyn henkilöresursseja.

Työttömyysturvan maksuaikojen pitkittymisellä on mittavat negatiiviset vaikutukset:

- Ihmisten toimeentulo vaarantuu kuukausiksi
- Ihmisten ostovoima heikkenee, jolloin yritysten ahdinko syvenee
- Toimeentuloturvahakemusten määrä kasvaa

Käsityksemme mukaan nyt tarvitaan nopeita, toimeenpanoon liittyviä helpotuksia. Vastaavia ratkaisuja on jo tehty työ- ja elinkeinoministeriön hallinnon alalla, jossa luovuttiin väliaikaisesti kokonaan työvoimapolitiittisten asioiden selvittämisestä lomautetuilla.

Olemme käyneet läpi päiväraahakemusten käsittelyn prosessit tulossa olevien suurten hakemusmasojen näkökulmasta. Olemme tunnistaneeet palkanmäärityksen ja työssäoloehdon täydentämisen hakemuskäsittelyn työläimmiksi vaiheiksi.

Jotta työttömyysturvajärjestelmä kestää tulossa olevat suuret hakemusmäärät eikä hakemuskäsittelystä tule pullonkaulaa, YTK ehdottaa näissä poikkeusoloissa seuraavia vaihtoehtoja:

1. POIKKEUS PALKANMÄÄRITYKSEEN JA TYÖSSÄOLOEHTOON

Työttömyysturvan maksatuksen työläin vaihe on palkanmääritys, jossa tarkastellaan eri tulolajeja. YTK ehdottaa, että luovutaan määräaikaisesti tulolajitarkastelusta ja palkanmääritys tehdään tulorekisteriin ilmoitetuista ennakonpidätyksen alaisista tuloista kuuden kuukauden ajalta työttömyyskassojen tiedon-saantiprofiililla. Näin kaikki tarvittava tulotieto saataisiin tulorekisteristä ja käsin tehtävä palkanmäärityk-sen vaihe jäisi pois.

Vastaavasti työssäoloehto täytyisi kuuden kuukauden tuloilla ilman tulolajitarkastelua, jos ennakonpidä-tyksen alainen palkka olisi keskimäärin esimerkiksi 1 236 euroa kuukaudessa.

Tämä vaihtoehto sujuvoittaisi maksamista, mutta tarvittavien järjestelmän muutosten vuoksi myös tässä vaihtoehdossa ansioturvan maksamiseen tulisi viivettä. Yleisesti on tiedossa, että tulorekisterin käytössä on edelleen ongelmia eikä sinne tällä hetkellä tallenneta maksettuja etuustietoja. Kuitenkin tämä malli nopeuttaisi prosessia.

2. KRIISIPALKAN MAKSAMINEN YRITYSTEN PALKANMAKSUN KAUTTA

YTK ehdottaa poikkeusoloihin tilapäistä ratkaisua, jossa lomautettujen päiväraha (voisi olla erikseen pää-tetty prosenttiosuus viimeisestä palkasta) maksetaan kriisipalkkana määräaikaisesti esimerkiksi kolmen kuukauden ajan. Maksaminen toteutetaan yritysten normaalien palkanmaksuprosessien kautta tätä eri-koistilannetta varten määritellyllä palkkalajilla. Varat yrityksen palkanmaksuun hoidettaisiin sellaisen vi-ranomaisen kautta, joka muutenkin tekee tilityksiä työnantajille.

Kriisiajalta maksettu tai maksettava palkka ilmoitettaisiin normaalisti tulorekisteriin tätä erikoistilannetta varten määritellyllä tulolajilla. Tästä muodostuisi summa, jonka työnantaja saisi takaisin yhteiskunnan varoista. Koska etuusmaksajat hyödyntävät tulorekisteritietoa, voidaan jälkikäteen huomioida maksetut kriisipalkat.

Yrityksen henkilöstöstä ne, jotka ovat päätetyn määräajan jälkeen edelleen lomautettuna tai työttömänä, hakisivat normaalisti työttömyysturvaa työttömyyskassasta tai Kelasta. Niille, joiden lomautus päättyy ja työsuhde jatkuu, palkanmaksu jatkuu normaalisti.

Lomautusten ilmoittautumiset eivät kuormittaisi myöskään TE-toimistoa, koska lomautukset käsiteltäisiin tulorekisteriin ilmoitettavalla erillisellä tulolajilla.

Tilapäisen järjestelyn aikana työttömyyskassat voisivat sopeuttaa toimintaansa rekrytoimalla uusia työntekijöitä ja tehdä järjestelmämuutoksia.

SOVITTELUN HELPOTTAMINEN

Sovitteluun kaavailut helpotukset eivät ratkaise perusongelmaa, kun n. 70% lomautuksista arvioidaan olevan kokoaikaisia, joille pitää joka tapauksessa tehdä palkanmääritys ja tarkistaa työssäoloehto.

YTK ei kannata kuukauden hakujakson siirtymistä. Käytännössä tapahtuisi niin, että hakujaksoksi muotoutuisi kalenterikuukausi, ja se aiheuttaisi kuun vaihteessa ruuhkaa. Myöskään nykytilanteessa ei ole järkevää muuttaa hakujaksoa, tästä aiheutuisi haasteita neuvontaan ja lisätyötä käsittelyyn.

YTK näkee ongelmallisena ehdotuksen, jonka mukaan oikeus soviteltuun työttömyysetuuteen ratkais-taisiin aina palkanmaksupäivänä maksettavan palkan perusteena olevien työtuntien (työaika) perus-teella. Esitystä tulee täsmentää siltä osin, miten huomioidaan lomat ja sairauslomat, koska nykyisellään nämä erät on ilmoitettu kokonaissummana, ei täysinä päivinä. Nämä erät tulee huomioida tunneiksi muutettuna.

Lomautusten osalta on kannatettavaa yhdenmukaistaa lomautettujen käsittelyä samalla tavalla kaikissa lomautustyypeissä. Työttömyysturvalain 4 luvun 1 a §:ää ei sovellettaisi väliaikaisesti lain voimassaol-lessa. Lisäksi erityisestä sovittelujaksosta ja siihen liittyvästä laskennallisesta palkasta luopumista voi-daan pitää kannatettavana. Työttömyysturvalain 4 luvun 2 §:n 4 momenttia ja 4 §:n 2 momenttia ei so-vellettaisi väliaikaisen lain voimassaollessa.

ENNAKKOMAKSUMENETTELY

Ansioturvajärjestelmä ei pysty kohtuullisessa ajassa käsittelemään hakemustulvaa, joka johtuu koronaepidemian aiheuttamista massalomautuksista. Asiassa ei saa hakea turvallisuuden tunnetta työttömyysturvalain mahdollistamasta menettelystä maksaa ilman päätöstä.

Hakemusten käsittely on käsityötä. Maksamisen edellytyksiä ja esteitä selvitetään yhdistelemällä manuaalisesti tietoja eri lähteistä. Jos hakemuksia on enemmän, tarvitaan myös osaavia työntekijöitä enemmän. Henkilöresursseja ei pystytä lisäämään tilanteen vaatimalla nopeudella. Yksi merkittävä hidaste on uuden henkilökunnan kouluttaminen ja töiden järjestäminen poikkeusoloissa.

Perusongelma tilanteessa on se, että suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän ja tässä tapauksessa erityisesti ansioturvajärjestelmän kautta ei pystytä jakamaan rahaa kerralla ulos kaikille hakijoille. Raha sinänsä saataisiin liikkumaan, mutta maksamisen ehtoja ei odotettavissa olevin määrin pystytä käsittelemään lainsäädännön vaatimalla tavalla.

Ratkaisuksi on tarjottu niin sanottua ennakkomaksua. Ennakkomaksu on harhaanjohtava termi. Kyseessä on työttömyysturvalain 11 luvun 8 §:n mukainen menettely maksaa työttömyysetuus ilman päätöstä.

Pykälää on käytetty yksittäisissä tapauksissa, joissa etuuden maksaminen on uhannut viivästyä jonkun puuttuvan tiedon vuoksi. Edellytyksenä on kuitenkin se, että etuuden maksajalla on riittävä selvitys siitä, että hakijalla todennäköisesti on oikeus etuuteen. Tämä tarkoittaa sitä, että asiassa tulee vähintään tarkistaa työvoimapolitiittinen lausunto sekä jäsenyys- ja työssäoloehto. Lisäksi tulee tarkistaa mahdollinen ulosotto ja voimassa olevat takaisinperinnät. Perusteettomat maksut voivat johtaa myös takaisinperinnän kasvuun ja kassojen luottotappiot ovat siten vaarassa kasvaa.

Ajatus on ollut se, että hakijan toimeentulo voidaan turvata antamatta päätöstä. Kun tarvittavat tiedot lopulta saadaan, käsitellään asia uudestaan. Asian jälkikäteinen korjaaminen on helpompaa, kun asiassa ei ole päätöstä, joka pitäisi poistaa.

Käytännössä etuuden maksaminen ilman päätöstä ei juurikaan nopeuta etuuden maksamista. Siinä ajassa, jossa etuuden maksamisen edellytykset tarkistetaan ennakkoo varten, saadaan asia myös päätöksellä ratkaistua, jos kaikki tarvittavat tiedot ovat olemassa.

Työttömyysetuutta voidaan maksaa ilman päätöstä enintään kaksi kuukautta. Tämän jälkeen asia on käsiteltävä ja siitä on annettava päätös. Tämä on täysin käsityötä. Asiassa ei pelkästään anneta päätöstä vaan tehdään myös lisäysmaksu/takaisinperintä, tilastokorjaukset sekä verokorjaukset. Käytännössä etuuden maksaminen ilman päätöstä lisää merkittävästi maksajan työtä.

Kahdessa kuukaudessa ei pystytä maksamaan ennakkomaksua kaikille odotettavissa oleville hakijoille. Kahden kuukauden jälkeen pitää kaikille ilman päätöstä maksetuille tehdä jo korjaukset ja päätökset, jolloin resurssit loppuvat käsitellä odottavina olevia hakemuksia.

Jos ennakkomaksusta halutaan ratkaisu, pitää työttömyysturvalain 11 luvun 8 §:ää muuttaa. Lakitekstistä

tulee yksiselitteisesti käydä ilmi, että ennakkomaksu ei edellytä muuta kuin hakemuksen, kassajäsenyyden ja työvoimapolitiittisen lausunnon. Muuten maksaja joutuu hankkimaan selvityksen työssäoloehdosta ja tuloista, ja silloin maksaminen hidastuu, eikä ennakkomaksusta ole hyötyä.

Lainkohtaa pitää muuttaa myös siten, että ennakkoa voi olla maksettuna yhteensä enintään 12 kuukauden ajalta. Voimassa olevan lain mukaan tämä aika on kaksi kuukautta. Se ei riitä, koska sen jälkeen asiassa pitää antaa päätös. Ilman ajan pidentämistä etuuksien maksamisen perusongelma siirtyy vain kahdella kuukaudella eteenpäin ja etuuksien maksaminen viivästyy sen jälkeen.

TYÖTTÖMYYSKASSOJEN TYÖNTEKIJÖIDEN SIIRTO

Ensi vaiheessa koronaepidemian aiheuttamat lomautukset eivät koske samalla tavalla kaikkia aloja. Tämä tarkoittaa sitä, että hakemusten määrän voimakas kasvu ei realisoidu suoraan sellaisissa alakohdaisissa työttömyyskassoissa, joiden jäsenistöön lomautukset eivät osu.

Yleinen työttömyyskassa YTK pitää hyvänä ajatusta siitä, että työttömyyskassojen välillä siirretään henkilökuntaa. Tämä on kuitenkin parhaimmillaankin vain osaratkaisu. Työttömyyskassoilla on käytössä kaksi maksatusjärjestelmää, joten henkilökuntaa voidaan suoraan vaihtaa vain sellaisten kassojen välillä, joilla on sama maksatusjärjestelmä. Lisäksi YTK toteaa, että pelkästään YTK:n lisäresurssin tarve on vähintään 150 henkilöä. Muillakin kassoilla on resurssitarvetta ja ottaen huomioon yleisen työttömyystilanteen heikkenemisen trendin jo ennen koronaepidemiaa, ei voida luottaa siihen, että henkilökuntaa voitaisiin kassoista ylipäättään irrottaa siirtämättä ongelmia eteenpäin.

YLEINEN TYÖTTÖMYYSKASSA YTK

Loimaalla, 31.3.2020

Sanna Alamäki
toimitusjohtaja